

Rimas SKINKAITIS

Vytauto Didžiojo universitetas

Morta ŠILIŪNAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Teologinis žvilgsnis į Marijos kaip motinos vaidmenį Evangelijoje pagal Joną

Mergelė Marija visais laikais buvo reikšminga Katalikų Bažnyčiai ne tik kaip tobulai atsidavusi moteris, kuri vykdė Dievo valią iki galo, tačiau ir kaip asmuo, turintis išskirtinį vaidmenį pačioje Bažnyčioje, vaidmenį, kuris išaukština bei suvienija jos moteriškumą bei motiniškumą. Šio darbo tikslas yra parodyti, kaip šis išskirtinumas atsiskleidžia Marijos paveiksle, kuris regimas Evangelijoje pagal Joną.

The Virgin Mary was always important for Catholic Church not only as a perfectly devoted woman who carried out the will of God to the end but also as a person having unique role within the Church itself, the role which exalts and unites her womanhood and motherhood. The aim of this article is to show how this uniqueness unfolds in Mary's picture which is seen in the Gospel by the John.

Įvadas

Bažnyčia visais laikais žvelgė į Jėzaus motiną ne tik kaip į iškiliausią savo bendruomenės narę, bet ir kaip į pavyzdį, atskleidžiantį, kas yra ir kokia turi būti pati Bažnyčia:

Dieviškosios motinystės dovana bei pareiga, kuri ją vienija su Sūnumi Atpirkėju, ir savo ypatingomis malonėmis bei pareigomis palaimintoji Mergelė taip pat glaudžiai susijungusi su Bažnyčia; kaip mokė jau šv. Ambraziejus, tikėjimu, meile ir tobula vienybe su Kristumi Dievo Gimdytoja yra Bažnyčios provaizdis¹.

Kiekvienas mėginimas geriau pažinti Jėzaus motiną yra reikšmingas, mat joje krikščionių bendruomenė atpažįsta savąjį identitetą. Šios identiteto paieškos padarė

¹ „Lumen gentium: dogminė konstitucija apie Bažnyčią“, in *Vatikano II Susirinkimo nutarimai* (Vilnius: Aidai, 2001), 63.

didelę įtaką Jono tradicijos darbams, todėl, nors ir nebūdama kertine, ši tema yra viena svarbiausių Naujajame Testamente, juo labiau, kad apie Jėzaus motiną bei jos vaidmenį Jono tradicijos darbuose lietuvių kalba yra rašyta tikrai mažai.

Darbo tikslas: Atskleisti Marijos, kaip motinos ir moters, išskirtinumą Jono evangelijoje.

Darbo objektas: Marijos kaip motinos ir moters išskirtinis vaidmuo evangelijoje pagal Joną.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti Evangelijos pagal Joną scenas, kuriose pasirodo Jėzaus motina (Jn 2, 1–11; 19, 25–27).
2. Išryškinti mariologinius Evangelijos pagal Joną ypatumus.

1. Kanos vestuvių stebuklas – ženklas

Kanos vestuvių pasakojimas yra išskirtinis tuo, kad, būdamas plačiai žinomu, jis iš tiesų yra aprašytas vien tik Evangelijoje pagal Joną, o jo tematika nepasikartoja sinoptinėse evangelijose. Iš septynių Jono aprašytų stebuklingų ženklų trys yra sinoptikų aprašytų įvykių pasakojimo variantai, dar trys yra tos pačios rūšies atsitikimai, kaip ir sinoptikų raštuose. Tik Kanos įvykis neturi jokios paralelės su sinoptikų tradicija². Tai kelia diskusijas, ir kai kurie egzegetai linkę manyti, jog tai tik įrodo, kad šis pasakojimas buvo autoriaus sukurtas pagrįsti savo teologiniams tikslams ir perimtas ne iš krikščioniškos, bet iš pagoniškos tradicijos, ypač iš mitų apie vyno dievą Dionisą³. Kiti šeši pasakojimai apie Jėzaus ženklus yra susiję su sinoptine tradicija, tačiau, vargu, ar evangelistas septintajam pasitelktų visai pašalinius šaltinius⁴. Taigi, Kanos istoriją galima laikyti evangeliniu pasakojimu.

1.1. Tiesioginės interpretacijos problematika Jn 2, 1–12

Kaip ir kiti Evangelijos pagal Joną pasakojimai, šis turi du lygmenis – tai yra paprasta istorija, kurią kiekvienas gali suprasti ir perpasakoti, tuo pačiu joje yra gausu Gilesnių prasmų tam, kuris uoliai ieško⁵. Iš pasakojimo dvilypumo ir kyla sunkumai interpretuojant tekstą, kadangi iš pirmo žvilgsnio dialogas tarp Jėzaus ir Jo motinos atrodo ne vien sunkiai suprantamas, bet netgi turintis prieštaravimų. Pirmas sunkumas iškyla stengiantis suprasti, kodėl Jėzus į Mariją kreipiasi ne vadindamas ją *motina*, kas būtų įprasta bei suprantama, tačiau *moterimi* – kreipiniu, kuris, nors ir nereiškia nepagarbos

² Raymond E. Brown, *The Gospel According to John (I–XII)* (Garden City: Doubleday, 1996), 101.

³ Ten pat; C. K. Barrett, *Gospel According to St. John: An Introduction with Commentary and Notes on the Greek Text*, 2nd ed. (Louisville: Westminster John Knox Press, 1978), 188, https://books.google.lt/books?id=tWR8DJ6C8KsC&pg=PR7&ots=aBFNj7D2BE&lr&pg=PA188#v=onepage&q&f=fa_lse.

⁴ Brown, *The Gospel According to John*, 101.

⁵ William Barclay, *The Gospel of John*, Vol. 1 (Philadelphia: Westminster Press, 1975), 95.

(plg. Mt 15, 28; Lk 13, 12; Jn 4, 21; 8, 10; 20, 13), yra neįprastas sūnui kreipiantis į savo motiną⁶. Atrodo, kad Jėzus naudojasi ne evangelisto kalba, pabrėžiančia Marijos motinišką santykį su sūnumi, tačiau kreipiasi nukreipdamas dėmesį kita kryptimi⁷.

Visgi dar mįslingesniu yra Jėzaus atsakymas Marijai, šiai užsiminus, kad jau-navedžiai nebeturi vyno: „O kas man ir tau, moterie?“⁸ (4 eil.). „Kas man ir tau“ (gr. *Τί ἐμοὶ καὶ σοί*) – semitizmas, kurio vartojimas vis dar išlieka iki galo neaiškiu. Senajame Testamente šie žodžiai įgyja dvejopą reikšmę: a) kai viena grupė yra kamuo-jama kitos, pirmoji gali klausti: „Kas man ir tau?“, o tai reikštų: „Ką aš tau padariau, kad taip su manimi elgiesi?“ (Ts 11, 12; 2 Kr 35, 21; 1 Kar 17, 18); b) kai kas nors yra prašomas pagelbėti ten, kur, jo manymu, kištis yra ne jo reikalas, jis taip pat gali klausti: „Kas man ir tau?“, o tai reiškia „Tai yra tavo reikalas, kuo aš susijęs?“ (2 Sam 16, 10; 2 Kar 3, 13). Abi šios reikšmės yra susijusios su atsisakymu, nesutikimu, tačiau vato-jant pirmąją galvoje turimas priešiškus, o antrąją – tiesiog nesusidomėjimas ir nenoras turėti kažką bendra⁹. Naujajame Testamente ši frazė, išskyrus ištrauką apie Kanos vestuves, ištariama vien tik demonų apsėstųjų lūpomis (Mt 8, 29; Mk 1, 24; 5, 7; Lk 4, 34; 8, 28), neabejotinai įgydama pirmąją reikšmę¹⁰. Taigi, susidaro įspūdis, kad Jėzus ne tik atsisako atkreipti dėmesį į motinos žodžius, tačiau ir atsako jai gana atžagariai, ypač turint galvoje pirmąją šitokio atsakymo reikšmę. Be abejo, šitoks abso-liutus nemandagumas Jėzui nebūdingas, todėl dauguma Šventojo Rašto vertėjų bei komentatorių stengėsi visaip sušvelninti tuos žodžius, tačiau įtampa vis dėlto išlieka, ypač jei susitelkiama ties šiuo vienu konkrečiu atsakymu.

Vėliau pats Jėzus tarsi sušvelnino savo atsakymą pridurdamas: „Dar neatėjo mano valanda“ (Jn 2, 4), tačiau šis paaiškinimas taip pat kelia daugiau klausimų, negu patei-kia atsakymų. Bažnyčios Tėvai sutarė, kad šitaip Jėzus atsisakė patenkinti motinos pra-šymą, kadangi, anot Augustino, taip Jis tarsi pasakė jai: „Tu nesukūrei manyje mano dieviškumo, iš kurio kyla stebuklai, bet kadangi pagimdei mano žmogystę, aš pripa-žinsiu tave tada, kai šioji žmogystė kabės ant Kryžiaus.“¹¹ Štai dėl ko Jis prideda: „dar neatėjo mano valanda“¹². Žodis *valanda* ketvirtojoje evangelijoje yra terminas, evan-gelisto vartojamas nusakyti metui, kuomet Jėzus bus pašlovintas ir grįš pas Tėvą per Kryžiaus bei Prisikėlimo slėpinį (plg. 7, 30; 8, 20; 12, 23. 27–28 ir kt.). Taigi, šiurkščiu atsakymu Jėzus, rodos, atmeta numanomą savo motinos prašymą ir kartu padaro galą bet kokiam tolesniam veiksmo plėtojimu¹³.

⁶ Brown, *The Gospel According to John*, 99.

⁷ Colleen M. Conway, *Men and Women in the Fourth Gospel: Gender and Johannine Characterization* (Atlanta: Scholars Press, 1999), 73.

⁸ *Šv. Raštas* (Lietuvos Biblijos Draugija: Vilnius, 2001).

⁹ Brown, *The Gospel According to John*, 99.

¹⁰ John McHugh, *The Mother of Jesus in the New Testament* (London: Darton, Longman & Todd, 1975), 364.

¹¹ Thomas Aquinas, „Catena Aurea in Ioannem“, in *St. Thomas Aquinas' Works in English*, žiūrėta 2018 03 02, <http://dhspriority.org/thomas/CAJohn.htm>.

¹² Ten pat.

¹³ Conway, *Men and Women in the Fourth Gospel*, 73–74.

Tiesioginiu prieštaravimu šiai interpretacijai yra tai, kad Marija iš karto (5 eil.) liepia tarnams daryti, ką tik Jėzus lieps, lyg nebūtų Jo žodžių suvokusi kaip atsisakymo; lygiai toks pats prieštaravimas yra ir tai, kad Jėzus iš karto elgiasi taip, lyg būtų sutikęs jos prašymą išpildyti¹⁴. Ši priešara, išskylanti tarp dviejų viena po kitos einančių eilučių, dažnai vertė daryti įvairiausias interpretacijas, pvz., esą Jėzų paveikė Jo motinos nepasiduodantis pasitikėjimas (plg. Mt 15, 21–28), kad mes negalime žinoti, bet galbūt Jėzaus žodžius lydėjo kažkoks gestas ar žvilgsnis, kurio evangelistas nepaminėjo, tačiau kuris leido Marijai suprasti, jog Sūnaus žodžiuose nėra galutinio atsisakymo, ir panašiai. Deja, visos tokios interpretacijos tėra mėginimas teksto reiškę pakreipti sau palankaus mąstymo linkme, ir jos nieko galutinai nepasako nei apie tikrąsias Jėzaus intencijas, nei apie Jo motinos vaidmenį.

1.2. Jn 2, 1–12 interpretacija

Kanos vestuvių ištrauka pasakoja apie pirmąjį evangelijos stebuklą, vadinamą pirmuoju Jėzaus ženklu (11 eil.). Vien ši priežastis nurodo į kristologinį šio pasakojimo centrą¹⁵. Kaip ir visos evangelijos, jo tikslas – apreikšti Jėzaus asmenį, ką ir nurodo 11 eil. („Taip jis parodė savo šlovę, ir mokiniai įtikėjo jį“), todėl šitas stebuklas, kaip ir visi, aprašyti ketvirtojoje evangelijoje, vadinamas ženklu – autorius norėjo, kad skaitytojai suprastų, jog Jėzaus padaryti stebuklai nebuvo tik pritrenkiantys reiškiniai, įvykstantys jusliniame pasaulyje, bet, visų pirma ir svarbiausia – didžiųjų religinių tiesų apie Jėzų simboliai¹⁶. Evangelija pagal Joną visada kreipia skaitytojo žvilgsnį į teologinę įvykių pusę bei paslėptą gilesnę jų prasmę. Tą patį galima išvelgti ir šitoje ištraukoje.

Prieš nagrinėjant dialogą tarp Jėzaus bei Jo motinos ir aptariant jos vaidmenį šiose vestuvėse, pravartu pažvelgti į visą pasakojimą ir jo simbolizmą. Visų pirma, Kanos vestuvės – tai perkeitimo, kurį Jėzus įvykdys savo žodžiais, veiksmais bei gyvenimu, pradžia¹⁷. Visoje ketvirtojoje evangelijoje gausu akimirkų, kuomet Jėzus pasitelkia žydų šventes bei tų švenčių temas ir atributus bei perkeičia ir pripildo juos naujos prasmės. Taip Jėzaus kūnas bei kraujas tampa tikroju maistu iš dangaus, pakeičiančiu manos dovaną. Palapinių šventės metu nebe lietus ir žmonių žibintai, bet pats Jėzus yra gyvojo vandens bei šviesos šaltinis, Šventyklos pašventinimo iškilmių metu nebe altorius, bet Jėzus yra Dievo pašventinamas. Kanos vestuvėse galima išvelgti tą patį, kuomet žydų apsivalymui skirtas vanduo yra perkeičiamas į vyną – taip pats Jėzaus asmuo pakeičia senas žydų tradicijas, o išorinį apsivalymą keičia visapusiškas bei visuotinis išganymas¹⁸.

Šis perkeitimas – vienas ženklų, padėjusių Jėzui atskleisti savo šlovę, kad mokiniai įtikėtų. Jei šis ženklas būtų vienintelis, tuomet mokiniai būtų galėję jį suprasti tik visu

¹⁴ McHugh, *The Mother of Jesus*, 367.

¹⁵ Conway, *Men and Women in the Fourth Gospel*, 71.

¹⁶ McHugh, *The Mother of Jesus*, 390.

¹⁷ Bertrand Buby, „Mary of Galilee“, Vol. 1, *Mary in the New Testament* (New York: Alba House, 1994), 120.

¹⁸ Brown, *The Gospel According to John*, 104.

kitų perkeitimo įvykių kontekste. Evangelijoje aiškiai parašyta, jog „jis parodė savo šlovę, ir mokiniai įtikėjo jį“ (11 eil.).

Žvelgiant į šį įvykį galima atpažinti ir kitą nuorodą į Jėzaus šlovę bei jos apreiškimą. Tai – pati vestuvių scena ir vynu paversto vandens perteklius. Žydų šventėse vynas buvo privalomas, nes rabinai sakydavo, kad be vyno nėra džiaugsmo¹⁹, taigi, šis nepriteklius buvo apčiuopiamas, reikalaujantis labai konkrečios reakcijos, tačiau Jėzaus atsakas į šį poreikį yra stulbinamas. Parašyta, jog „ten buvo šeši akmeniniai indai žydų apsiplovimams, kiekvienas dviejų trijų saikų talpos“ (6 eil.), ir, liepdamas tarnams pripilti juos sklidinai, Jėzus parodė, jog Jis parūpins viską, kas reikalinga, ir nebebus jokio poreikio, iš tiesų nebebus nei vietos, nei galimybės kažkam kitam dar rūpintis²⁰. Šis perteklius ne tik liudija, jog Dievo geranoriškumas yra visiškas bei pilnutinis, nes „iš jo pilnatvės visi mes esame gavę malonę po malonės“ (Jn 1, 16)²¹, bet ir nurodo į Senojo Testamento įvaizdį apie Mesijo laikų pilnatvę, pranašų nusakomą taip pat ir vyno pertekliumi (Iz 25, 6; Jer 31, 12; Jl 2, 24; Am 9, 13–14). Taigi, tokia vyno dovana mokiniams liudijo apie Mesijo artumą bei Jo atėjimo išsipildymą, o tai leido jiems įtikėti, nes jie pamatė Jėzaus šlovę.

Svarbu ir tai, kad šio įvykio laikas yra vestuvių šventė, o tai taip pat primena Senąjį Testamentą (Iz 54, 4–8; 62, 4–5; Ez 16, 8), kuriame vyravo samprata, jog santykis tarp Dievo ir jo tautos yra kaip vyro ir žmonos ryšys, o galutinė sąjunga atėjus Mesijui buvo vaizduojama taip pat ir vestuvinės puotos įvaizdžiais. Pats Jėzus sinoptinėse evangelijose Dievo karalystės tikrovei nusakyti pasitelkė palyginimus apie vestuves bei puotą (Mt 8, 11; 22, 1–14; Lk 14, 7–11, 15–24), o Apreiškime Jonui kalbama apie Avinėlio vestuves (Apr 19, 7. 9)²². Tad ir šis vestuvių motyvas tampa naujos, tvaresnės Dievo ir žmonijos sąjungos, kuri įgyvendinama Jėzaus asmeniu, simboliu²³. Taigi, pats vyksmas Kanoje tarsi sujungia Senajam Testamentui būdingą Mesijo įsivaizdavimą su Jėzaus apreiškta Dievo karalyste, o tai tapo liudijimu apie mesijinio laiko išsipildymą bei leido įtikėti jį patyrusiems mokiniams.

Verta paminėti ir kai kurių komentatorių išvargiamą vandens, paversto vynu, suvokimą kaip aliuziją į Eucharistijos sakramentą. Rašydami apie Eucharistiją ir apie vyno, virstančio Kristaus krauju, slėpinį, kai kurie Bažnyčios Tėvai jau turėjo galvoje šią sąsają, pavyzdžiui, Kirilas Jeruzalietis, kuris teigė: „Kartą Galilėjos Kanoje jis pavertė vandenį vynu, kuris panašus į kraują, tad argi negalima patikėti tuo, jog jis ir vyną pavertė krauju?“²⁴. Iš tiesų, pati evangelija susieja Kanos pasakojimą, duonos

¹⁹ William Barclay, *The Gospel of John*, Vol. 1 (Philadelphia: Westminster Press, 1975), 97.

²⁰ John Marsh, *The Gospel of St. John: The Pelican New Testament Commentaries* (Harmondsworth: Penguin Books, 1987), 146.

²¹ Ten pat.

²² Brown, *The Gospel According to John*, 104–105.

²³ Robert Garafalo, „History, Theology and Symbol: The Mother of Jesus in the Cana Narrative (Jn 2, 1–12), 1950–2005“ (Electronic Thesis or Dissertation, University of Dayton, 2009), 28, https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=udmarian1430386350&disposition=inline.

²⁴ Cyril of Jerusalem, „Catechetical Lectures: On the Body and Blood of Christ“, *New Advent*, 2, žiūrėta 2018 03 07, <http://www.newadvent.org/fathers/310122.htm>.

padauginimą bei Paskutinę Vakarienę, kadangi visų šių įvykių laikas yra tas pats – prieš Velykų šventes (2, 13; 6, 4; 13, 1), o tai padeda susieti Kanos vyną su padauginama duona kaip simbolinę nuorodą į eucharistinę duoną bei vyną²⁵. Visgi, ši interpretacija yra tik viena iš galimų ir laikyti jos vienintele ar neginčytina tikrai negalima.

Kanos pasakojimas yra sukoncentruotas į Kristaus asmenį, tačiau, kaip ir daugelyje Evangelijos pagal Joną pasakojimų, esama ir kitų teologinių temų²⁶. Būtent ši ištrauka yra viena iš dviejų, kuriose evangelistas pamini Jėzaus motiną, žinoma, pasitelkdamas ją kaip personažą tam, kad atskleistų savo teologiją, taigi, Jėzaus motinos dalyvavimas šitame įvykyje yra neabejotinai prasmingas bei svarbus²⁷. Kanos pasakojimo esmė yra tai, kad Jėzus parodė savo šlovę ir mokiniai įtikėjo, tačiau Jėzaus motina irgi atliko vaidmenį, kitaip evangelistas išvis nebūtų apie ją rašęs. Iš tiesų panašu, jog, jei iš istorijos būtų pašalinti visi Jonui būdingi ir galimai jo įterpti žodžiai, sakiniai bei konstrukcijos, pasakojimas vis tiek būtų visiškai nuoseklus²⁸. Vadinasi, Jėzaus motinos paveikslas, ypač jos mįslingas dialogas su sūnumi, turi prasmės ir yra evangelisto pasirinktas būdas atskleisti savitą teologiją.

„Išsibaigus vynui, Jėzaus motina jam sako: „Jie nebeturi vyno“. Jėzus atsakė: „O kas man ir tau, moterie? Dar neatėjo mano valanda!“ Jo motina tarė tarnams: „Darykite, ką tik jis jums lieps“.“ (3–5 eil.). Jėzaus motinos kreipimasis į Sūnų atveria galimybę veikti, nes ji praneša Jėzui apie vyno trūkumą ir liepia tarnams vykdyti Jėzaus paliepus. Be šių išikišimų nieko nebūtų įvykę, taigi, ji yra būtina veiksmui²⁹. Tačiau iš esmės ji tik nusako sūnui situaciją – jaunavedžių nepriteklių bei pagalbos poreikį. Ar jos žodžiai reiškia kažką daugiau, lieka spėliojimams. Aišku tik tai, kad Jėzaus atsakymas turi dvejopą prasmę evangelisto pasakojime, kuris pristato Jį ne tik kaip dovanojantį naują bei gerą vyną su pertekliumi, bet ir atskleidžiantį savo šlovę ir paskatinantį mokinius Juo įtikėti³⁰. Evangelijoje pagal Joną yra gausu dialogų, kurie turi „dvigubą lygį“, pvz., kuomet Jėzaus atsakymai visada savyje talpina daugiau negu paklauses žmogus tikisi. Jėzaus atsakas „kas man ir tau“ taip pat yra kvietimas žvelgti plačiau, nes Jėzus pirmiausia atkreipia jos dėmesį (tai yra evangelistas kreipiasi į mus ir atkreipia mūsų dėmesį) į vidinę būsimo stebuklo reikšmę: „Kas man ir tau, moterie? Juk aš atėjau, kaip tu gerai žinai, duoti žmonėms ne žemiško vyno, bet daug brangesnės dangiškos dovanos, nors valanda tai dovanai dar neatėjo“³¹.

²⁵ Brown, *The Gospel According to John*, 110.

²⁶ Ten pat, 107.

²⁷ Max Thurian, *Mary, Mother of All Christians* (New York: Herder and Herder, 1962), 132, <https://archive.org/details/marymotherofallc013235mbp>.

²⁸ McHugh, *The Mother of Jesus*, 389.

²⁹ Judith M. Lieu, „The Mother of the Son in the Fourth Gospel“, *Journal of Biblical Literature* 117 (1) (1998), 64, doi:2307/3266392.

³⁰ Robert Garafalo, „History, Theology and Symbol: The Mother of Jesus in the Cana Narrative (Jn 2, 1–12), 1950–2005“, Electronic Thesis or Dissertation, University of Dayton, 2009, 148, https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=udmarian1430386350&disposition=inline.

³¹ McHugh, *The Mother of Jesus*, 394; t. p. Garafalo, „History, Theology and Symbol“, 149, ir Thurian, *Mary, Mother of All Christians*, 136.

Šis dialogas iš pirmo žvilgsnio atrodo šiurkštus, bet jo prasmė yra kitokia – reikėtų matyti ne įtampą, o nesupratimą: motina kalba apie paprasto vyno trūkumą, o sūnus – apie daug didesnę dangaus dovaną. Savo žodžiais Jis perkelia pokalbį į „aukštesnį lygmenį“³². Vis dėlto Jo motina nelieka nuošalyje – Jėzui atkreipus jos dėmesį į situacijos „vidinę plotmę“, ji nepasitraukia susigėdusi, tačiau tuojau pat sako tarnams: „Darykite, ką tik jis jums lieps“ (5 eil.), taigi, ji suvokia prasidedančią sūnaus mesijinio vaidmens svarbą ir padeda sleistis Jėzaus veiklai. Kristaus motina skelbia žmonėms savo sūnaus valią, idant ją įvykdžius galėtų pasireikšti Mesijo išganymo galia. Kanos vestuvėse dėl Marijos užtarimo bei tarnų paklusnumo Jėzus pradėjo „savo valandą“. Kanos vestuvėse Marija pasirodė kaip įtikėjusi Jėzų: jos tikėjimas lėmė pirmąjį ženklą ir padėjo pažadinti mokinių tikėjimą³³.

2. Jėzaus motina prie Kryžiaus

Jėzaus nukryžiuavimo scena aprašyta visose keturiose evangelijose, kadangi šis Kryžiaus bei Prisikėlimo slėpinys yra visos gerosios naujienos apie Kristų kulminacija, tačiau ketvirtasis evangelistas vienintelis savitai aprašo Kanos vestuves. Išskirtiniu yra ir nukryžiuavimo pasakojimas. Šių dviejų epizodų sąsaja yra aiški: tik šiose dvejose ištraukose pasirodo Jėzaus motina, kuri įvardijama vienodai abu kartus, o ir jų žodynas yra panašus, be to, nors Kanos vestuvės įvyko prieš ateinant valandai (Jn 2, 4), šis epizodas įvyksta jau valandai atėjus (Jn 13, 1)³⁴. Neabejotina, kad šie pasakojimai tarpusavyje yra susiję ir suprantami vienas kito kontekste, todėl tam, kad iki galo suprastume žodžius, pasakytus Kanoje, reikia atsigręžti į įvykį Kryžiaus papėdėje³⁵. Visa Evangelija pagal Joną yra pripildyta simbolių, todėl ir šis, toks svarbus visam evangelijos pasakojimui, įvykis turi daug simbolizmo, kurį pastebinti bei suvokiant atsiskleidžia tikroji pasakojimo prasmė įžvelgiant ir išskirtinį Jėzaus motinos paveikslą.

2.1. Tiesioginė Jėzaus žodžių interpretacija Jn 19, 25–27

Jėzaus kreipimasis į motiną ir mylimąjį mokinį yra vieni iš septynių Jėzaus žodžių, kurie pasakomi nukryžiuavimo metu. Visi keturi evangelistai perduoda tam tikrus Jėzaus žodžius, pasakytus Jam esant ant Kryžiaus. Jiems reikšmingumo suteikia ne vien nukryžiuavimo įvykio aplinka, tačiau ir tai, jog tų žodžių ne tiek jau daug, vadinas, kiekvienas jų yra prasmingas, taip pat ir šis kreipimasis. Kuo toliau, tuo labiau buvo

³² Garafalo, „History, Theology and Symbol“, 62.

³³ Jonas Paulius II, „Enciklika apie Švenčiausiąją Mergele Mariją keliaujančios Bažnyčios gyvenime *Redemptoris Mater*“ (1987), 21, *katalikai.lt*, žiūrėta 2018 03 16, http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/redemptoris-mater.html.

³⁴ Raymond E. Brown, *The Death of the Messiah: From Gethsemane to the Grave: A Commentary on the Passion Narratives in the Four Gospels*, Vol. 2 (New York: Doubleday, 1994), 1020.

³⁵ McHugh, *The Mother of Jesus*, 370.

stengiamasi išvelgti galias simbolines prasmes tame, ką Jėzus pasakė, tačiau pradžioje viena populiariausių interpretacijų, išlikusi iki šiol, buvo tiesioginė ir susieta su Jėzaus meile motinai bei rūpesčiu ja³⁶. Nemažai Bažnyčios Tėvų palaikė šią mintį teigdami, jog mes regime Jo susirūpinimą savo motina, kurią Jis pavedė mokinio globai³⁷ šitaip įvykdydamas sūnaus pareigą.

Ketvirtoji evangelija parodo, kad Jėzaus pakėlimas ant Kryžiaus yra tikrasis Jo išaukštinimas – tai grįžimo pas Tėvą valanda, lemiama Jėzaus mesijinės veiklos metas³⁸. Apie šią valandą Jis užsiminė ir Kanos vestuvėse, kuomet motina kreipėsi į Jį, pastebėdama vyno trūkumą.

Tada, ruošdamasis dieviškam veiksmui, jis atstūmė motiną, iš kurios gimė jo žmogystė bei silpnumas, tarsi jos nepažinotų; dabar, žmogystei kenčiant, jis žmogišku prisirišimu įvertina tą, iš kurios gimė žmogumi³⁹.

Šis sūnaus rūpesčio bei pagarbos aktas, Jėzaus atliktas atėjus įvykdymo valandai, buvo labai vertintas Bažnyčios Tėvų, ir ši interpretacija paplito, kadangi Vakaruose ją palaikė tokie Bažnyčios mokytojai kaip šv. Ambraziejus bei šv. Augustinas, šią idėją vėliau perėmė ir šv. Tomas Akviniėtis, o Rytuose ją palaikė ir šv. Jonas Chrizostomas bei šv. Kirilas Aleksandrietis⁴⁰. Kanos vestuvių metu atstumta, kadangi tai buvo Tėvo valios vykdymo pradžia, Kryžiaus valandą motina yra priimama ir ja pasirūpinama.

Tik Evangelijoje pagal Joną minima, kad prie Jėzaus Kryžiaus stovi Jo motina ir ji nėra viena iš daugelio, kadangi Jėzus nuo Kryžiaus kreipiasi būtent į ją. Ketvirtasis evangelistas ne vieną situaciją aprašo kitaip negu jos nupasakotos sinoptinės tradicijos pasakojimuose, tad ir čia Jam atrodė svarbiau parodyti Kristų, įvykdantį pagarbią pareigą savo motinai, negu suteikiantį Dievo karalystę bei amžinąjį gyvenimą plėšikui, mat, nors tikėjimo požiūriu buvo teisinga dovanoti plėšikui gyvenimą, daug garbingesnis darbas yra sūnui pagerbti savo motiną tokia meile⁴¹. Taigi, nors tiesioginė Jėzaus žodžių interpretacija nėra galutinė, jos negalima nuvertinti – šitais žodžiais Jėzus parodė rūpestį savo motina, tad būtų neteisinga manyti, jog tokia mintis yra paviršutiniška. Kartu su sūnaus meile motinai atsiskleidžia ir motinos vaidmens svarba. Dar kartą pabrėžiamas jos motiniškas vaidmuo, galbūt netgi stipriau negu antrame skyriuje, kadangi ji yra prie sūnaus Jo mirties valandą. Taip pat kaip motina ji priima ir naują sūnų – mylimąjį mokinį⁴². Interpretuojant visą sceną bei Jėzaus žodžius tokius, kokie jie yra, nesistengiant išvelgti simbolių prasmę, vis tiek atsiskleidžia Marijos

³⁶ Max Thurian, *Mary, Mother of All Christians* (New York: Herder and Herder, 1962), 146.

³⁷ Thomas Aquinas, „Commentary on the Gospel of St. John“, in *St. Thomas Aquinas' Works in English*, 2439, žiūrėta 2018 03 21, <https://www.dhsprory.org/thomas/John19.htm>.

³⁸ Thurian, *Mary, Mother of All Christians*, 147.

³⁹ Thomas Aquinas, „Catena Aurea in Ioannem“, *St. Thomas Aquinas' Works in English*, Cap. II, lectio I, <http://dhsprory.org/thomas/CAJohn.htm>.

⁴⁰ Thurian, *Mary, Mother of All Christians*, 146.

⁴¹ Thomas Aquinas, „Catena Aurea in Ioannem“, Cap. XIX, lectio VII.

⁴² Conway, *Men and Women in the Fourth Gospel*, 82.

kaip motinos asmuo – motinos, kuri ištikimai iki galo lieka su savo sūnumi netgi Jam patiriant panieką, motiniškai priima jai patikėtą mokinį. Vadinas, net ir tiesioginė interpretacija iš tiesų nenuskurdina bendro vaizdo, o suteikia galimybę pažinti tiesą.

2.2. Simbolinis Jėzaus motinos vaidmuo Jn 19, 25–27

Dažnai Šventajame Rašte figūros, simbolizuojančios bendruomenę, yra vaizduojamos remiantis konkrečiais istoriniais žmonėmis⁴³, tad galima teigti, jog tie asmenys yra tarsi simboliai, atskleidžiantys dvasinę tikrovę. Tai ypač būdinga kalbant apie Jėzaus motiną, kuri turi būti laikoma daugiau negu vien tik istorine figūra⁴⁴, o tai liudija ir tai, jog ji niekada nevadinama vardu. Ši ypatybė matoma ir Kanos pasakojime, tačiau tai ypač pastebima devynioliktame skyriuje, kur Marija pasirodo kartu su kita svarbia ir taip pat vardu nevadinama figūra – mylimuoju mokiniu. Šių dviejų asmenų ryšys kai kam leido daryti išvadą, jog Jonas pristato bevardžius asmenis kaip simbolines ir kažką vaizduojančias figūras⁴⁵. Žinoma, šios sampratos negalima taikyti absoliučiai visur, kadangi taip pat simbolinėmis galima ir netgi reikia laikyti ir įvardytas figūras, tokias kaip Nikodemus ar Pilotas, taigi, jei Jėzaus motina yra simbolinė figūra, jos simboliškumas turi kilti iš pačios istorijos, o ne todėl, kad ji nevadinama vardu⁴⁶.

Pati istorija yra labai konkreti, trumpa ir aiški – Marija stovi prie Jėzaus Kryžiaus, Jis kreipiasi į ją bei šalia esantį mylimąjį mokinį ir paveda juos vieną kitam (25–27 eil.). Tiesioginė šių žodžių bei situacijos interpretacija negali būti laikoma niekine, tačiau įmanoma, jog tie žodžiai turi gilesnę prasmę būdami ne tik sūnaus susirūpinimo ir pagarbos savo motinai išraiška⁴⁷, kadangi

Kristaus „Kryžiaus testamentas“ daugiau pasako apie tokio rūpinimosi prasmę. Jėzus pabrėžia naują Motinos ir Sūnaus ryšį, kurio visą tiesą ir tikrovę jis iškilmingai patvirtina⁴⁸.

Reikšminga tai, kad jos buvimas tarsi „įrėmina“ visą Jėzaus viešąją veiklą – nukryžiuavimo scena keliais būdais pabaigia tai, kas buvo pradėta Kanoje. Viena ištrauka suteikia prasmę kitai ir abi kartu šios scenos ženklina pabaigą, galbūt net apibrėžia pasakojimo ribas⁴⁹. Jėzui padarius pirmąjį savo ženklą ir apreiškus savo šlovę, evangelistas į

⁴³ Brown, *The Gospel According to John*, 108.

⁴⁴ McHugh, *The Mother of Jesus*, 386.

⁴⁵ Beverly Roberts Gaventa, *Mary: Glimpses of the Mother of Jesus* (Columbia: University of South Carolina Press, 1995), 90, http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=nlebk&AN=50708&site=ehost-live&custid=ns195314&ebv=EB&ppid=pp_I.

⁴⁶ Ten pat, 91.

⁴⁷ Buby, *Mary of Galilee*, Vol. 1, 131.

⁴⁸ Jonas Paulius II, „Enciklika *Redemptoris Mater*“, 23.

⁴⁹ Judith M. Lieu, „The Mother of the Son in the Fourth Gospel“, *Journal of Biblical Literature* 117 (1) (1998), 69, doi:10.2307/3266392.

pasakojimą įtraukti pasirinko būtent ją, taip pat ji stovi prie paniekinto ir mirštančio savo sūnaus Kryžiaus, kuomet galiausiai yra „atėjusi Jo valanda“.

Kanos įvykio metu Jėzaus motina jau buvo įtikėjusi. Jonas nepasako, kaip ir kada Marija pradėjo tikėti, bet Jis neabejotinai leidžia suprasti, jog ji įtikėjo prieš įvykius Kanoje. Viešpaties motina yra pristatoma kaip tikinti savo sūnų dar *prieš* pirmąjį stebuklą⁵⁰. Būtent šis tikėjimas įgalina ją su pasitikėjimu kreiptis į Jėzų Kanoje, o vėliau stovėti prie Kryžiaus ir išpildyti savo motinišką vaidmenį iki galo, ir šis tikėjimas pripažįstamas Jėzaus, kuris pirmiau pamato savo motiną ir tik tada mylimąjį mokinį⁵¹, įtikėsiantį tikrai Velykų rytą, pamačius tuščią kapą bei Jėzaus drobules. Stovint po kryžiumi, dėl šio tikėjimo, Jėzaus motina įgyja išskirtinį vaidmenį – ji tampa motina ne tik vienam – mylimajam – mokiniui, tačiau kiekvienam, kuris yra Viešpaties mokinys, kartu visą laiką išlikdama ir Jėzaus motina, mat,

jei kas yra tobulas, ne jis gyvena, bet jame gyvena Kristus (plg. Gal 2, 20); o jei jame gyvena Kristus, tai ir Marijai apie jį galėjo būti sakoma: ‘Štai tavo sūnus’, tai yra Kristus⁵².

Ši nauja visuotina dvasinė motinystė yra ženklas naujos Dievo šeimos, kuri kažkokiu būdu pradeda šiuo apeiginiu vieno kitam pavedimo aktu⁵³. Kraujo ryšius pranoksta dvasiniai saitai, ir šitoje vienoje dvasioje Jėzaus motina tampa motina visai Dievo šeimai, Jo Bažnyčiai. Prigimtinė šeima (Jėzaus motina) yra įvedama į mokinystės santykius bei giminingumą, padarant Jėzaus motiną motina mylimajam mokiniui, kuris pasiima ją su savimi. Moteriai, kurios įsikišimas dėl žemiškų reikalų Kanoje buvo atmestas, nes dar nebuvo atėjusi valanda, dabar yra suteikiamas vaidmuo karalystėje, kilusioje iš aukštybių – po to, kai valanda jau yra atėjusi⁵⁴. Marijos vaidmuo pagimdžius Kristų tampa svarbesniu, nuo šios valandos ji dvasia prisideda prie kiekvieno žmogaus gimimo Bažnyčioje, ir tai padaro įmanomu Jėzaus misijos tęstinumą.

3. Krepinio „moterie“ reikšmė Jn 2, 4

Skaitant Kanos vestuvių ištrauką, pačioje pradžioje pastebimas Jėzaus motinos dalyvavimas, ir kai šventės metu išsibaigus vynui ji atkreipia į tai Jėzaus dėmesį, nustebina gana šiurkštus Jo atsakymas: „O kas man ir tau, moterie?“ (Jn 2, 4). Krepinys *moterie* išsiskiria ne tik dėl to, kad yra neįprastas vaiko, besikreipiančio į motiną, lūpose, bet ir dėl to, kad jis aiškiai priešingas prieš tai tekste sutinkamai dvigubai nuorodai į

⁵⁰ McHugh, *The Mother of Jesus*, 399.

⁵¹ Garafalo, „History, Theology and Symbol“, 38.

⁵² Raniero Cantalamessa, *Marija – Bažnyčios veidrodis* (Kaunas: Gyvieji akmenėliai, 2001), 156.

⁵³ Turid Karlsen Seim, „Descent and Divine Paternity in the Gospel of John: Does the Mother Matter?“, *New Testament Studies* 51 (3) (2005), 373, doi:10.1017/S0028688505000184.

⁵⁴ Brown, *The Death of the Messiah*, 1025.

*Jėzaus motiną*⁵⁵, tarsi Jėzus žiūrėtų visai kitomis akimis nei evangelistas. Vadinasi, šis kreipinys nėra bereikšmis ir turi savitą prasmę.

Kanos vestuvės vyksta „trečią dieną“ (1 eil.). Pasakojimo struktūra bei ši, rodos, su ankstesniu tekstu nesusijusi laiko nuoroda, primena pasakojimą apie Sandorą prie Sinajaus (Iš 19, 16). Iš tiesų Sinajuje „trečią dieną“ Dievas apreiškė Mozei savo šlovę duodamas Įstatymą, o žmonės tikėjo Moze. Kanoje „trečią dieną“ Jėzus atskleidė savo šlovę duodamas naują vyną, Jo apreiškimo simbolį, ir mokiniai įtikėjo Juo⁵⁶. Taigi, Sandoros struktūra, atpažįstama šioje ištraukoje, leidžia naujai pažvelgti ir į Jėzaus motinos vaidmenį, kuris „šiuo atveju yra ne tik bendradarbiavimas atskleidžiant ir realizuojant pranašišką Jėzaus ženklą, bet, svarbiausia, įkūnijant ir reprezentuojant eschatologinę Izraelio tautą“⁵⁷. Marija iki galo nesuvokė, ką reiškia jos Sūnaus žodžiai, tačiau atsiliepė taip, kaip ir tauta prie Sinajaus kalno: „Visa, ką tik VIEŠPATS kalbėjo, darysime!“ (Iš 19, 8) ir „Darykite, ką tik jis jums lieps“. Čia pastebimas tapatumas tarp Marijos bei Izraelio, „taip“ yra vienybė tarp Izraelio bendruomenės bei Bažnyčios⁵⁸, kurioje Jėzaus motina įgyja išskirtinį vaidmenį.

Būtent dėl šio vaidmens reikšmingu tampa tas neįprastas Jėzaus kreipinys *motērie*. Iš tiesų šitokiū būdu Jis ne tik atsiriboja nuo savo motinos⁵⁹, bet ir nusako naują jos laukiantį vaidmenį, kuris nebėra motiniškos pareigos Mesijo atžvilgiu, bet naujas vaidmuo, kurį ji suvoks Kryžiaus valandą; vis dėlto, ji pajėgi jį vykdyti jau dabar, būdama mesijinės bendruomenės aplinkoje⁶⁰. Žinoma, Sinajaus Sandoros kontekste šis kreipinys pirmiausia primena pačią išrinktąją tautą, kuriai pavaizduoti Senajame Testamente dažnai pasitelkiamas moters įvaizdis (pvz., Oz 1–3). Tokiu kreipiniu Jėzus nurodo, jog Marija įkūnija Izraelio tautą, iš kurios yra kilusi. Ji yra Siono dukra⁶¹, tačiau ši senosios Sandoros tema „susipina“ su Naująja Sandora, vestuvėse ženklinama naujo vyno dovana. Netikėtu kreipiniu Jėzus tarsi nusako beprasidedantį naują motinos vaidmenį, kadangi Kanos įvykio metu ryškėja naujoji – dvasinė – motinystė⁶², galutinai prasmę įgysianti Jėzaus motinai stovint prie Kryžiaus.

Verta prisiminti, jog Sandoros tema nėra vienintelė, išryškėjanti Kanos vestuvių aprašyme. Su šita tema yra susijusi ir kita – Kristaus Prisikėlimas, ir ne tik dėl pasikartojančios nuorodos į „trečiąją dieną“, bet ir dėl to, kad, pamatę šį ženklą, mokiniai įtiki Jėzumi (11 eil.). Prie šio tikėjimo prisideda ir Jėzaus motina, kuri savo įsikišimu tartum pagreitina Jėzaus viešos veiklos pradžią, paskatina Jo pirmąjį ženklą, tačiau ji negalėtų skatinti kitų tikėti, jeigu pati nebūtų įtikėjusi, vadinasi, ji jau tikėjo savo

⁵⁵ Ugo Vanni, *L'Apocalisse: ermeneutica, esegesi, teologia* (Bologna: Edizioni Dehoniane, 1998), 334.

⁵⁶ Giuseppe Ghiberti, *Opera Giovannea* (Torino: Elledici, 2003), 507.

⁵⁷ Rimas Skinkaitis, *Trumpas mariologijos kursas* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008), 28.

⁵⁸ Bertrand Buby, „Mary of Galilee“, Vol. 2, *Woman of Israel – Daughter of Zion* (New York: Alba House, 1995), 13.

⁵⁹ McHugh, *The Mother of Jesus*, 363 ir Conway, *Men and Women in the Fourth Gospel*, 75–76.

⁶⁰ Thurian, *Mary, Mother of All Christians*, 139–140.

⁶¹ Ghiberti, *Opera Giovannea*, 510.

⁶² Jonas Paulius II, „Enciklika *Redemptoris Mater*“, 21.

sūnumi dar prieš Jam įvykdant pirmąjį stebuklą⁶³. Vedina šio tikėjimo ji paskatina Jėzaus šlovės pasireiškimą, taigi „išankstinio velykinio įvykio proveržį“⁶⁴, taip pamažu iškildama ir kaip Bažnyčios provaizdis bei jos motina, kadangi dėl tikėjimo ji atrado ir pripažino kitą motinystės matmenį. Kuo labiau jai aiškėjo sūnaus misija, tuo labiau ji pati atsivėrė šiai „naujai“ motinystei⁶⁵. Būtent tai yra jos naujasis, tikėjimu įgytas, pašaukimas, kuris palengvina Kristaus bei žmonių bendravimą, prisideda prie to, kad jie pažintų Kristų⁶⁶, o tai ir atskleidžia ją kaip paveikslą Bažnyčios, kurios kaip veiklios bendruomenės Jėzaus viešos veiklos metu dar nebuvo, tačiau kuri ėmėsi veikti po Jo Prisikėlimo bei įžengimo į dangų valandos⁶⁷. Jos tikėjimas įgalino ją kreiptis į Jėzų ir užtarti žmones šitaip pranokstant motinystę Jėzui ir tampant dvasine motina žmonių, kuriuos ji užtaria.

4. Kreipinio „moterie“ reikšmė Jn 19, 25–27

Po Kanos vestuvių Jėzaus motina ketvirtojoje evangelijoje minima tik jos pabaigoje, pasakojime apie Jėzaus nukryžiuavimą. Čia ji stovi prie Jėzaus Kryžiaus ir antrą kartą išgirsta savo sūnų vadinant ją *moterimi*, kaip ir Kanos vestuvėse, tik šįkart Jėzaus valanda jau yra atėjusi (Jn 13, 1; 17, 1) ir Jo valandos „išbaigimas“ kreipia suprasti, kad čia esanti moteris kažką apreiškia⁶⁸. Bažnyčios Tėvai labai vertino tiesioginę šios scenos interpretaciją teigdami, kad Jėzus parodo sektiną pagarbos motinai pavyzdį, be to, ir vėlesniais laikais atsiradusi tendencija sustiprinti Jėzaus motinos asmens svarbą kartais privertė kitus iš pasakojimo pašalinti kiekvieną simbolinę perspektyvą⁶⁹, tačiau simbolizmas šioje ištraukoje yra nepaneigiamas ir tik tai padeda pažinti visapusišką, nesupaprastintą Jėzaus motinos paveikslą.

Jėzaus kalbėjimas primena pranašų žodžius, štai dėl ko tai yra susiję su apreiškimu. Jėzus pamato motiną ir mokinį; vienam ir kitam Jis pasako, tai yra apreiškia, ką jų abipusis santykis reiškia išganymo plane⁷⁰. Asmenims, kurie nevardinami vardais ir kurių bruožai yra matomi tik iš santykio su Jėzumi, Jis apreiškia, kaip tasai santykis perkeliamas į kitą lygmenį. Aišku, kad Jėzaus motinos motinystė mokiniui yra dvasinė: ji yra motina Kristaus gyvybei mylimajame mokinyje ir visuose, kurie bus tokie kaip Jis⁷¹. Taigi, Marija tampa motina dvasia, jos motinystė pranoksta kūniškumo ribas, ji

⁶³ Plg. McHugh, *The Mother of Jesus*, 399.

⁶⁴ Skinkaitis, *Trumpas mariologijos kursas*, 29.

⁶⁵ Jonas Paulius II, „Enciklika *Redemptoris Mater*“, 20.

⁶⁶ Vanni, *L'Apocalisse*, 337.

⁶⁷ Brown, *The Gospel According to John*, 109.

⁶⁸ Buby, *Mary of Galilee*, Vol. 1, 136.

⁶⁹ Xavier Léon-Dufour, *Lettura del Vangelo secondo Giovanni*, Vol. 4 (Milano: San Paolo Edizioni, 1998), 174.

⁷⁰ Ghiberti, *Opera Giovannea*, 511.

⁷¹ Vanni, *L'Apocalisse*, 339.

pašaukta rūpintis jau ne vienu sūnumi, o visais, kurie yra jai pavedami, kaip ir mylimasis mokinys.

Jėzaus motinos įtraukimas aprašant įvykius susieja Kanos vestuvių bei nukryžavimo ištraukas ir, verta paminėti, kad Kanoje Marija buvo ji pati ir kartu reprezentavo dar vieną figūrą. Kaip ten ji atstovavo ištikimajam Izraeliui, atviram Dievo dovanai, taip ir Kryžiaus papėdėje motinos vaidmens negalima sieti vien tik su jos asmeniu⁷². Kaip ir prieš tai, viešos veiklos pradžioje, pirmojo ženkle metu, taip ir dabar Jėzus kreipiasi į motiną „materie“ taip pabrėždamas ir jos asmens simboliškumą. Kanos vestuvių metu išryškėjęs ryšys tarp šio įvykio bei Sinajuje gautos sandoros, tarp Jėzaus motinos ir Izraelio tautos, leidžia ją pamatyti kaip Siono dukrą – moterį, įsmeninančią Jeruzalę, ir šis sutapatinimas Kryžiaus papėdėje nepranyksta, tik įgauna dar gilesnę prasmę. Kitaip tariant, Jėzaus motinoje įsmeninama naujoji motina Jeruzalė, kuri yra Bažnyčia. Kaip motina Marija – Bažnyčios pradžia bei paveikslas – yra pakviesta bendradarbiauti su Kristumi, idant visi būtų sujungti Tėvo ir Sūnaus vienybėje⁷³. Šis pašaukimas suteikia jai išskirtinę vietą Bažnyčioje, kadangi ši, nauja, motinystė įgalina ją veiksmingai prisidėti prie Dievo tautos vienijimo būnant motina visiems be išimties.

Jėzaus motina dalyvauja šioje naujoje motinystėje, kurios visuotinumą galima atpažinti ir tame neįprastame Jėzaus kreipinyje „materie“. Šis *motinos* bei *moters* „sujungimas“ patraukia dėmesį į ją ne kaip į atskirą asmenį – ji niekada nepavadinama vardu, – tačiau būtent kaip į moterį ir motiną⁷⁴, o tai primena pirmąją moterį Ievą, taip pat moterį bei motiną. Pradžios knygoje teigiama, kad Ieva yra „gyvųjų motina“ (Pr 3, 20), kuri Dievo pagalba gauna dar vieną sūnų vietoj Abelio (Pr 4, 25); Marija, kuri gauna sūnų vietoj Nukryžiuotojo, yra „Naujoji Ieva“, Kristaus mokinių motina⁷⁵. Šitai ji yra šaukiama ypatingu būdu prisidėti prie išganymo plano ne tik globojant Dievo tautą, tačiau ir savu būdu dalyvaujant visuotiniame atnaujinime. Nuolankumu, klusnumu bei tikėjimu ji tarsi perkeičia tą lemtingą Ievos sprendimą, ką taip mėgsta pabrėžti Bažnyčios Tėvai, tokiu būdu veiksmingai prisidedama prie Kristaus, Naujojo Adomo, išganymo darbo bei pastangų pakelti nupuolusį pirmąjį Adomą. Atsiduriame pačiame pažado, įtraukto į protoevangeliją, išsipildyme: *moters* palikuonis sutrupins žalčio galvą (plg. Pr 3, 15). Iš tikrųjų, savo mirtimi Jėzus Kristus nugalėjo nuodėmės ir mirties blogį. Reikšminga tai, kad, nuo Kryžiaus kreipdamasis į savo motiną, Jis vadina ją „moterimi“. „Neabejotina, jog kaip tiktai čia, Golgotoje, šiuo žodžiu pasiekiamos Marijos slėpinio gelmės ir pabrėžiama nepakartojama *vieta, kurią ji užima visoje išganymo santvarkoje*“⁷⁶. Taigi, taip išskirtinai sūnaus pavadinta *moterimi*, Jėzaus motina tarsi kviečiama dalyvauti dvejojame, naujame, pašaukime – viena vertus, ji išskirtinai dalyvauja atpirkimo darbe, kita vertus, įgyja vaidmenį perkeista motinyste. Nuo šiol

⁷² Léon-Dufour, *Lettura del Vangelo secondo Giovanni*, 179.

⁷³ Ghiberti, *Opera Giovannea*, 514–515.

⁷⁴ Garafalo, „History, Theology and Symbol“, 131.

⁷⁵ Léon-Dufour, *Lettura del Vangelo secondo Giovanni*, 184.

⁷⁶ Jonas Paulius II, „Enciklika *Redemptoris Mater*“, 24.

Marijos vaikai bus ne tie, kurie yra artimiausi pagal kraujo ryšį, bet tie, kurie dalijasi su ja jos beribiu tikėjimu ir išlieka tvirti su Jėzumi iki pat pabaigos⁷⁷.

Išvados

Jėzaus motina ketvirtojoje evangelijoje minima du kartus – pradžioje ir pabaigoje. Abu kartus Sūnaus neįprastai pavadinama *moterimi*, šioje evangelijoje ji įgyja labiau visuotiną bei reikšmingesnį vaidmenį, negu būti Jėzaus motina. Kanos vestuvių metu (Jn 2, 1–11), kur atskleidžiama mesijinė Jėzaus šlovė, būtent Marija tartum paskatina pirmąjį Jėzaus ženklą savo tikėjimu ir užtarimu, dėl kurių po kryžiumi jos motinystė įgauna naują bei išbaigtą prasmę (Jn 19, 25–27) pranokstant kūno ribas ir tampa apibrėžiama ne kraujo ryšiais. Taip Marija tampa motina dvasia visai Dievo tautai – Bažnyčiai.

Marija visų pirma yra labai konkreti moteris bei motina, kuri, gavusi naują pašaukimą, dar labiau išskleidžiantį ir išpildantį jos motinystę, savyje tarsi suvienija ir kartu pranoksta su išganymo istorija susijusius įvaizdžius – išrinktosios tautos, žadėjusios paklusti Dievui, ir Ievos, visų gyvųjų motinos. Savitu būdu dalyvaudama atpirkimo darbe, Evangelijoje pagal Joną Jėzaus motina, pranokusi kūniškumą, matoma įgyjanti naują ir visuotinę pašaukimą – tapti motina Jėzaus Bažnyčiai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Barclay, William. *The Gospel of John*. Vol. 1. Philadelphia: Westminster Press, 1975.
2. Barrett, C. K. *Gospel According to St. John: An Introduction with Commentary and Notes on the Greek Text*. 2nd ed. Louisville: Westminster John Knox Press, 1978.
3. Brown, Raymond E. *The Death of the Messiah: From Gethsemane to the Grave: A Commentary on the Passion Narratives in the Four Gospels*. Vol. 2. New York: Doubleday, 1994.
4. Brown, Raymond E. *The Gospel According to John (I–XII)*. Garden City: Doubleday, 1996.
5. Buby, Bertrand. „Mary of Galilee“. Vol. 1. *Mary in the New Testament*. New York: Alba House, 1994.
6. Cantalamessa, Raniero. *Marija – Bažnyčios veidrodis*. Kaunas: Gyvieji akmenėliai, 2001.
7. Cyril of Jerusalem. „Catechetical Lectures: On the Body and Blood of Christ“. newadvent.org. Žiūrėta 2018 03 07. <http://www.newadvent.org/fathers/310122.htm>.
8. Conway, Colleen M. *Men and Women in the Fourth Gospel: Gender and Johannine Characterization*. Atlanta: Scholars Press, 1999.
9. Garafalo, Robert. „History, Theology and Symbol: The Mother of Jesus in the Cana Narrative (Jn 2, 1–12), 1950–2005“. Electronic Thesis or Dissertation, University of Dayton, 2009. https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=udmarian1430386350&disposition=inline.
10. Gaventa, Beverly Roberts. *Mary: Glimpses of the Mother of Jesus*. Columbia: University of South Carolina Press, 1995. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=nlebk&AN=50708&site=ehost-live&custid=ns195314&ebv=EB&ppid=pp_I.

⁷⁷ McHugh, *The Mother of Jesus*, 402.

11. Ghiberti, Giuseppe. *Opera Giovannea*. Torino: Elledici, 2003.
12. Jonas Paulius II. „Enciklika apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją keliaujančios Bažnyčios gyvenime *Redemptoris Mater*“ (1987). *katalikai.lt*. Žiūrėta 2018 03 16. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/redemptoris-mater.html.
13. Léon-Dufour, Xavier. *Lettura del Vangelo secondo Giovanni*. Vol. 4. Milano: San Paolo Edizioni, 1998.
14. Lieu, Judith M. „The Mother of the Son in the Fourth Gospel“. *Journal of Biblical Literature* 117 (1) (1998): 61–77.
15. „Lumen gentium: dogminė konstitucija apie Bažnyčią“. In *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*, 24–80. Vilnius: Aidai, 2001.
16. Marsh, John. *The Gospel of St. John: The Pelican New Testament Commentaries*. Harmondsworth: Penguin Books, 1987.
17. McHugh, John. *The Mother of Jesus in the New Testament*. London: Darton, Longman & Todd, 1975.
18. Seim, Turid Karlsen. „Descent and Divine Paternity in the Gospel of John: Does the Mother Matter?“. *New Testament Studies* 51 (3) (2005): 361–375.
19. Skinkaitis, Rimas. *Trumpas mariologijos kursas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008.
20. Thomas Aquinas. „Catena Aurea in Ioannem“. *St. Thomas Aquinas' Works in English*. Žiūrėta 2018 03 02. <http://dhsprory.org/thomas/CAJohn.htm>.
21. Thomas Aquinas. „Commentary on the Gospel of St. John“. *St. Thomas Aquinas' Works in English*. Žiūrėta 2018 03 21. <https://www.dhsprory.org/thomas/John19.htm>.
22. Thurian, Max. *Mary, Mother of All Christians*. New York: Herder and Herder, 1962.
23. Vanni, Ugo. *L'Apocalisse: ermeneutica, esegesi, teologia*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 1998.
24. Šv. Raštas. Lietuvos Biblijos Draugija: Vilnius, 2001.

Gauta: 2019 03 06

Parengta spaudai: 2019 07 02

Rimas SKINKAITIS, Morta ŠILIŪNAITĖ

THEOLOGICAL APPROACH TO MARY AS MOTHER IN THE JOHN'S GOSPEL

S u m m a r y

The Virgin Mary was always important for Catholic Church not only as a perfectly devoted woman who carried out the will of God to the end but also as a person having unique role within the Church itself, the role which exalts and unites her womanhood and motherhood.

Both the Gospel according to John and the book of Revelation are the books that were much influenced by the searches of community identity and living circumstances. This authentic experience formed a distinctive theology of these works and since they are intended first of all for community for whose growth the good news are proclaimed, it is natural that is possible to qualify the characters depicted there by community aspect. And so, the mother of Jesus is unique not by herself but by her role in the community which she receives as a special vocation. It is possible to see this by analysing her role in the Gospel according to Saint John where she appears twice at the beginning and at the end of her Son's public work and both times she is called by him a *woman*. At Cana wedding (John 2,1–12) she intercedes people who experience privation and urges to obey Jesus who is calling her for the first time a *woman* as if pointing her resemblance

with faithful Israel people. Meanwhile, at the Cross (John 19, 25–27) that name reminds the first woman Eve and that Mary by her unconditional fidelity surpasses and transforms the infidelity of Eve. However, the dimension of the womanhood is not complete if it is perceived apart from motherhood because namely this new dimension of motherhood is the uniqueness which is noticeable in the role of Jesus' mother. At Cana her intercessory way of acting has begun but under the Cross it got a new and complete meaning – the motherhood of Mary surpasses bodily limits and receives universal aspect, she becomes not only the mother of Jesus but the mother of all in his Church.

Therefore, though it is paradox, but the tradition of John allows to know Mary as a woman whose womanhood unfolds and gets complete at most in the vocation to be mother and not only by flesh but even more by spirit to the Church as a community.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Marija, motina, bendruomenė, ženklas.

KEY WORDS: Mary, mother, community, sign.

Rimas SKINKAITIS – baigė Popiežiškąjį Grigaliaus universitetą Romoje. Teologijos mokslų daktaras, profesorius Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete. Mokslinių tyrinėjimų sritys: dogmatinė teologija, krikščioniškoji antropologija. Adresas: Vytauto g. 16, LT-70125, Vilkaviškis. Tel. 861126543.

Rimas SKINKAITIS – graduated from Pontifical Gregorian University in Rome. Doctor in Theology, Professor at the Faculty of Catholic Theology in Vytautas Magnus University. Fields of scientific interest: dogmatic theology, Christian anthropology. Address: Vytauto st. 16, LT-70125, Vilkaviškis. Cell phone: +37061126543.

Morta ŠILIŪNAITĖ – baigė Vytauto Didžiojo universitetą Kaune, Katalikų teologijos studijų bakalaurė. Adresas: Filaretų g. 42A-54, LT-01210, Vilnius. Tel. 860879692.

Morta ŠILIŪNAITĖ – Bachelor of Theology in the Vytautas Magnus University. Address: Filaretų st. 42A-54, LT-01210, Vilnius. Cell phone: +37060879692.